

## Mentality Schemas of Iranian Activists About the Strategic Issue of Palestine

Mohammad Asghari<sup>1</sup>, Hasan bashir<sup>2</sup>, Mohammad Amin Saburi<sup>3</sup>

Received: 2024-02-19, Accepted: 2024-04-06




Doi: 10.22034/RCC.2024.2018684.1092

### Abstract

Palestine is one of the most critical issues in the Middle East and the world, which has involved many countries. The Islamic Republic of Iran cannot evade the Palestinian issue, which has been a part of its reality for over nine decades, with the awareness of Palestine deeply ingrained in society's collective memory. In this study, we aim to explore the Iranian society's perspective on the Palestinian issue through the lens of schemas, examining the viewpoints of Iranian activists in Palestine. The fundamental method of this study is thematic analysis, and the data was collected through interviews with prominent activists in Palestine. Some of the key findings include the Palestinian-Islamic identity, the need for armed resistance and legal/diplomatic actions against Israel, the shared identity between Iran and Palestine, Iran's military and political support for Palestine, and the symbol of Palestinian resistance reflected in the mindset of Iranians.

**Keywords:** Palestine, Iran, Schema, Public opinion, Theme analysis

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی

- 
1. phd student of cultural policy, Imam Sadeq University, Tehran, Iran (Corresponding Author).  
Email: m.asghari.1994@gmail.com  0009-0003-3339-7411
  2. Professor of International and Intercultural Communication Sociology, Imam Sadegh University, Tehran, Iran  
Email: bashir@isu.ac.ir  0000-0003-0793-6832
  3. Master's student of Islamic Studies, Culture and Communication, Imam Sadiq University, Tehran, Iran  
Email: aminsaboury@isu.ac.ir  0009-0008-2317-7323

## طرح‌واره‌های ذهنیت فعالین ایرانی درباره مسئله راهبردی فلسطین

محمد اصغری<sup>۱</sup>، حسن بشیر<sup>۲</sup>، محمد امین صبوری<sup>۳</sup>

دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۰۳، پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۱۸

Doi: 10.22034/RCC.2024.2018684.1092

### چکیده

فلسطین یکی از مهم‌ترین مسائل منطقه خاورمیانه و جهان است که کشورهای بسیاری را به خود درگیر کرده است. جمهوری اسلامی ایران نیز گریزی از مسئله فلسطین ندارد و در طول بیش از ۹ دهه در معرض این مسئله قرار داشته و شناختی از فلسطین در حافظه جامعه نقش بسته است. در این پژوهش در پی آن هستیم تا با کندوکاو در نوع نگاه و منظر فعالین ایرانی حوزه فلسطین با استفاده از نظریه طرح‌واره به فهمی از نگاه جامعه ایرانی به مسئله فلسطین برسیم. روش بنیادین این مطالعه روش تحلیل مضمون است که داده‌های آن توسط مصاحبه با فعالین مردمی حوزه فلسطین گردآوری شده است. برخی از نتایج مهم به دست آمده عبارت‌اند از: ماهیت انسانی-اسلامی فلسطین، ضرورت مبارزه مسلحانه و فشار حقوقی و دیپلماتیک علیه اسرائیل، این‌همانی جمهوری اسلامی و فلسطین، حمایت نظامی، تسلیحاتی، مدنی و سیاسی ایران از فلسطین و نماد مقاومت و شجاعت فلسطینیان در ذهنیت ایرانیان است.

واژگان کلیدی: فلسطین، ج.ا. ایران، طرح‌واره، افکار عمومی، تحلیل مضمون.

۱. دانشجوی دکتری سیاست‌گذاری فرهنگی، دانشگاه امام صادق<sup>(ع)</sup>، تهران، ایران (نویسنده مسئول).  
Email: m.asghari.1994@gmail.com [0009-0003-3339-7411](https://orcid.org/0009-0003-3339-7411)

۲. استاد جامعه‌شناسی ارتباطات بین‌الملل و میان فرهنگی، دانشگاه امام صادق<sup>(ع)</sup>، تهران، ایران.  
Email: bashir@isu.ac.ir [0000-0003-0793-6832](https://orcid.org/0000-0003-0793-6832)

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد معارف اسلامی و فرهنگ و ارتباطات، دانشگاه امام صادق<sup>(ع)</sup>، تهران، ایران.  
Email: aminsaboury@isu.ac.ir [0009-0008-2317-7323](https://orcid.org/0009-0008-2317-7323)

## مقدمه و بیان مسئله

مسئله فلسطین در امروز ایران چه صورتی دارد؟ اصلاً مسئله فلسطین چرا برای ما ایرانیان مسئله است؟ شاید دم‌دستی‌ترین پاسخ به این پرسش این باشد که فلسطین همیشه مسئله جمهوری اسلامی، از ابعاد اسلامی، انسانی و جهانی بوده است. به بیانی دیگر به دلیل اسلامی بودن و انسانی بودن بحث فلسطین، این مسئله برای نظام و مردم مسلمان ایران تبدیل به یک مسئله اساسی شده است. اگرچه ما تا اندازه زیادی در گسستی تاریخی با مسائل اولیه فلسطین قرار داریم و به جرئت می‌توان از فقدان حافظه تاریخی و فرهنگی مشترک با فلسطینیان سخن به میان آورد. پر بی‌راه نیست که مدعی شویم تقریباً همه آنچه ما از فلسطین می‌دانیم، از دریچه رسانه‌ها و نقش مهم گروه‌ها و فعالین مردمی مسئله فلسطین در مسیر شناخت جامعه ایرانی از فلسطین است. آنچه در ادامه می‌آید، مروری بر مفهوم طرح‌واره و روش تحلیل مضمون، به منظور حصول به طرح‌واره مسئله فلسطین از منظر فعالین مردمی فلسطین در ایران است.

امروز جنگ غزه با اسرائیل یکی از مهم‌ترین مباحث درباره فلسطین و مردم مظلوم آن است. بررسی دیدگاه فعالین مسائل فلسطین در چنین شرایطی می‌تواند دیدگاهی واقعی‌تر از ذهنیت ایرانیان بر اساس نتایج حاصله از ذهنیت فعالین درباره فلسطین را بازنمایی کند.

## اهداف و پرسش‌های پژوهش

اگرچه در مقدمه و در بیان مسئله می‌توان اهداف این پژوهش را تشخیص داد اما در اینجا به مهم‌ترین اهداف این پژوهش و پرسش‌های آن اشاره می‌شود. بنابراین، اهداف می‌توانند چنین باشند:

۱. کشف طرح‌واره‌های ذهنی فعالین ایرانی در حوزه فلسطین
۲. استخراج مضامین ذهنی فعالین ایرانی در حوزه فلسطین
۳. تلاش برای ارائه راهبردهای مناسب برای تعدیل یا تغییر طرح‌واره‌ها مزبور.

و پرسش‌های پژوهش می‌توانند چنین باشند:

۱. طرح‌واره‌های ذهنی مسئله فلسطین از منظر فعالین مردمی فلسطین در ایران چگونه است؟
۲. چگونه می‌توان با کشف طرح‌واره ذهنی مزبور، پیشنهاد‌های راهبردی در جهت تعدیل یا تغییر طرح‌واره‌های مزبور اقدام نمود؟

## پیشینه پژوهش

حسن بشیر (۱۳۹۷) در مقاله "دیپلماسی گفتمانی فلسطین و ظرفیت‌های نوین رسانه‌ای"، درباره گفتمان رسانه‌ای در رابطه با فلسطین بحث کرده است و فلسطین را به مثابه رسانه‌ای مهم در حوزه گفتمان بین‌المللی مطرح کرده است که ذهنیت جامعه جهانی را در این زمینه شکل داده است.

مهدی شکیبایی (۱۳۹۷) در مقاله "انگاره‌های اعتقادی و دفاع از مقدسات اسلامی در فلسطین" درباره اقدام ترامپ رئیس‌جمهور وقت آمریکا در شناسایی قدس به عنوان پایتخت اسرائیل و واکنش گسترده جامعه فلسطینی و جهان اسلام بحث کرده است و تأکید نموده که این واکنش‌ها در باورهای اجتماعی مسلمانان ریشه دارد.

انحنان میلر (۱۳۹۸)، پژوهشگر مؤسسه اندیشه منطقه‌ای اسرائیل، متخصص مطالعات عربی و اسلامی، در مقاله "رژیم صهیونیستی مقابل حماس: تصمیمی که تصمیم نیست" درباره حفظ نوار غزه در سیطره نظام سیاسی رژیم صهیونیستی و حذف حماس یا باید غزه را تحت قیمومیت گرفت و عملیات جداسازی آن را به‌طور جدی انجام داد و یا آن را جزئی از فلسطین به رسمیت شناخت. در این مقاله همچنین به شکست نظامی و استراتژیک اسرائیل در مقابل حماس اشاره شده است که یکی از مهم‌ترین نگرانی‌های مقامات ارشد دولت رژیم صهیونیستی است. این مقاله به‌نوعی انگاره ذهنی برخی از پژوهشگران اسرائیلی را بازنمایی می‌کند.

آنچه در این پیشینه‌ها بیان شده است، نگاهی به فلسطین به مثابه رسانه جهانی، اهمیت باورها و انگاره‌های اسلامی و انسانی درباره فلسطین و نهایتاً طرح‌واره‌های ذهنی برخی از پژوهشگران اسرائیلی درباره قدرت حماس، ماندگاری فلسطین و شکست استراتژیک اسرائیل است.

در این مقاله تلاش شده است که مضامین، انگاره‌ها و طرح‌واره‌های ذهنی فعالان ایرانی در حوزه فلسطین مورد بحث و بررسی قرار گیرد که تاکنون چنین پژوهشی صورت نگرفته است.

## چارچوب نظری

چارچوب نظری این مقاله بر پایه دو نظریه طرح‌واره و افکار عمومی متکی است. نظریه طرح‌واره نشانده انگاره‌هایی فردی و اجتماعی در مورد پدیده‌های مختلف است. نظریه افکار عمومی نیز ساخت این پدیده در جامعه

را مورد بررسی قرار می‌دهد. در این تحقیق مسئله فلسطین به مثابه پدیده‌ای از افکار عمومی و انگاره مهم در جامعه ایران مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

### نظریه طرح‌واره

جیمز پل جی (۱۹۹۷) گفتمان‌پژوه شهیر آمریکایی معتقد است جهان سراسر پر از الگوهای معنادار بالقوه در حوزه‌های مختلف است و انسان نیازمند چیزی است که او را در گزین نمودن این الگوها و تمرکز بر آن‌ها یاری دهد و می‌توان آن را در میان مدل‌های فرهنگی برآمده از گروه‌های فرهنگی-اجتماعی، پراکتیس‌ها و موقعیت‌های فرد گزینش‌گر یافت. او بر این باور است که ذهن انسان یک بازشناسنده الگوست و دارای خصیصه اجتماعی و درواقع فرهنگی است، در این مفهوم که پراکتیس‌ها و موقعیت‌های فرهنگی-اجتماعی هستند که الگوهای همه‌جا حاضر را به سطح تفکر، کنش، سخن، ارزش‌گذاری و تراکنش‌های آدمی می‌رسانند (جی، ۱۹۹۷: ۲۴۰). این تأکید جی بر ذهن به مثابه یک «بازشناسنده الگو»، بدین معناست که ذهن انسان نه فقط در ضمیر او، که در جهان واقع نیز او را در انطباق با الگوهای فرهنگی ادراک شده هدایت می‌کند. درواقع شناخت ما از خلال بازشناسی الگوهای همه‌جا حاضری در جهان پیرامون صورت می‌گیرد و رشد شناختی انسان در بستر فرهنگ اتفاق می‌افتد.

ما بر اساس چیزهایی که می‌بینیم، مجموعه‌ای از آگاهی‌های سازمان‌یافته را به‌سان الگوهای تکرارشونده در ذاکره خویش ذخیره می‌کنیم و در موقعیت‌های مختلف، بر اساس تشابه با موقعیتی که از دل آن‌ها گویی در ذهن ما شکل گرفته، رفتار می‌کنیم، سخن می‌گوییم و بازمی‌شناسیم. در هر جهان اجتماعی، تراکنش‌های انسانی درون چارچوبی از دانش آشنا و از پیش آموخته شده در مورد موقعیت‌های مختلف بنا نهاده می‌شود (گادیکانست، ۱۳۹۶: ۳۱۲). این بسته‌های اطلاعات ذخیره شده در حافظه که بازنمایی کننده دانش عمومی درباره اشیا، موقعیت‌ها، رخدادها و کنش‌ها هستند را طرح‌واره می‌نامند (گادیکانست، ۱۳۹۶: ۳۱۳). اندیشه زیربنایی طرح‌واره ریشه در آثار کانت، مرلوپونتی، ویلیام جیمز و جان دیویی دارد (افراشی، ۱۳۹۵: ۵۱). کانت از طرح‌واره به عنوان ساختارهایی ذهنی یاد کرد که بر چگونگی تفسیر ما از جهان تأثیر می‌گذارند. او معتقد

بود تجارب هر فرد در ذهن با یکدیگر ترکیب می‌شوند و مفاهیم سطح بالاتری را می‌سازند که طرح‌واره نام دارد (گادیکانست، ۱۳۹۶: ۳۱۲).

هیراکو نیشیدا طرح‌واره را مجموعه‌هایی کلی و تعمیم‌یافته از دانش درباره تجارب گذشته می‌داند که در قالب گروه‌بندی‌های دانش مرتبط سازمان‌دهی می‌شوند و برای هدایت رفتارهای ما در موقعیت‌های آشنا مورد استفاده قرار می‌گیرند (نیشیدا، ۱۹۹۹).

افراشی نیز معتقد است طرح‌واره‌ها ماهیتی گشتالتی دارند و به‌سان ساختارهایی کلی و تابع الگو هستند (افراشی، ۱۳۹۵: ۵۶). دی‌مگیو (۱۹۷۷) نیز معتقد است طرح‌واره همان مفهومی است که می‌تواند بین چارچوب‌های شناختی و فرهنگی ارتباط برقرار کرده و پل بزند (دی‌مگیو، ۱۹۹۷). طرح‌واره‌ها انواع مختلفی دارند. بخشی از طرح‌واره‌ها، انتزاعی و عمومی‌تر هستند و خاصیتی مدولار (پیمان‌های) و قابل انتقال دارند. طرح‌واره‌های انتزاعی و قابل انتقال دارای انعطاف هستند و به ما اجازه می‌دهند تا با کنار هم چیدن و یک‌تکه کردن طرح‌واره‌های قابل پیوند، تا جای ممکن آن را بر تجربه بیرونی خود انطباق دهیم و از این خلال به شناخت و تفسیر آن تجربه بپردازیم (استراندل، ۲۰۱۷: ۶). طرح‌واره‌ها کاملاً وابسته به زمینه و بافتار هستند. چراکه تجربه در بستر زمینه رخ می‌دهد و طرح‌واره به واسطه تجربه فعال می‌شود. حال می‌توان با عنایت به خاصیت فرهنگی و اجتماعی زمینه، از طرح‌واره‌های فرهنگی نیز سخن به میان آورد. نیشیدا طرح‌واره‌های فرهنگی را مجموعه‌های تعمیم‌یافته از دانش می‌داند که به واسطه تجربه‌های درون فرهنگی در حافظه ذخیره شده است (نیشیدا، ۱۹۹۹). نیشیدا طرح‌واره‌های فرهنگی را تنها محدود به ارتباطات میان فرهنگی چهره به چهره می‌کند و به بیانی دیگر نگاهی خرد به مفهوم طرح‌واره فرهنگی دارد. اما در نگاه کلان، طرح‌واره‌های فرهنگی به مثابه هر تجربه اجتماعی الگودار هستند و ماهیتی فراتر از ذهن دارند.

پژوهشگران طرح‌واره‌های فرهنگی را به انواع مختلف تقسیم نموده‌اند. تیلور و کراکر پنج نوع طرح‌واره را شناسایی کرده‌اند:

۱. طرح‌واره‌های شخصی: دانش در مورد انواع مختلف مردم و ویژگی‌های شخصیتی آن‌ها
۲. طرح‌واره‌های خویشتن: دانش درباره خود

- به دسته‌بندی بر اساس ویژگی‌ها؛
۳. طرح‌واره‌های خویشتن: دانش افراد از خود و آگاهی از نوع نگرش دیگران به خود؛
  ۴. طرح‌واره‌های نقش: دانش درباره نقش‌های اجتماعی بر اساس انتظاری که در جایگاه‌های مختلف از نقش متناسب با آن، اکتسابی و انتسابی، وجود دارد؛
  ۵. طرح‌واره‌های زمینه: اطلاعات درباره موقعیت‌ها؛
  ۶. طرح‌واره‌های رویه: دانش در باب توالی مناسب رویدادها در موقعیت‌های متداول؛
  ۷. طرح‌واره راهبرد: دانش درباره راهبردهای حل مسئله؛
  ۸. طرح‌واره‌های احساس: اطلاعات در مورد احساسات و ارزیابی از احساسات (نیشیدا، ۱۹۹۹).

نکته مهم درباره این دسته‌بندی از طرح‌واره‌های فرهنگی آن است که هرکدام از طرح‌واره‌ها بر اساس همان ترتیبی که گذشت فعال می‌شوند. یعنی در آغاز مواجهه با یک تجربه، این طرح‌واره واقعیت و مفهوم است که فعال می‌شود و طرح‌واره شخصی را فعال می‌کند و به همین ترتیب ادامه می‌یابد.

بر اساس آنچه گذشت می‌توان طرح‌واره را مفهوم کلیدی پیونددهنده گفتمان، فرهنگ و شناخت قلمداد کرد. طرح‌واره‌های فرهنگی حلقه وصل شناخت انسان از یک سو و فرهنگ و اجتماع از سوی دیگر است. طرح‌واره شکل گرفته از مسئله فلسطین در ایران نیز به مثابه پدیده‌ای بینارشته‌ای و در نسبت با قدرت، زمینه و عاملیت‌ها، تأثیر و نقشی مهم در دیپلماسی گفتمانی جمهوری اسلامی ناظر به فلسطین دارد. ذکر این نکته ضروری است که این پژوهش تنها به بررسی طرح‌واره مسئله فلسطین از منظر فعالین مردمی حوزه فلسطین پرداخته است و برای دستیابی نهایی به طرح‌واره مسئله فلسطین در گفتمان ایرانی، باید به تبارشناسی این مسئله در ایران و آزمون‌های عمیق شناختی پرداخت.

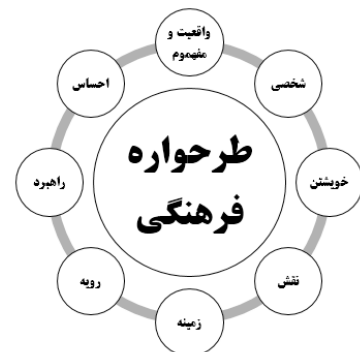
### نظریه افکار عمومی

نظریه افکار عمومی یکی از مهم‌ترین نظریات اجتماعی است که ساخت بسیاری از انگاره‌ها، ذهنیت‌ها، تصمیمات و جریان‌های جوامع مختلف بر اساس آن شکل می‌گیرند. «مفهوم افکار عمومی موضوع بحث دانشمندان علوم

۳. طرح‌واره‌های نقش: دانش درباره نقش‌های اجتماعی
  ۴. طرح‌واره‌های رویدادها یا دستورالعمل‌ها: اطلاعات در مورد توالی مناسب رویدادها در موقعیت‌های متداول
  ۵. طرح‌واره‌های فاقد محتوا: اطلاعات درباره قواعد پردازش (تیلور و کروگر، ۱۹۸۱)
- آگوستینوس و والکر نیز طرح‌واره‌های شخصی، خویشتن، نقش و رویدادها را انواع اصلی طرح‌واره‌های تعامل اجتماعی می‌دانند (آگوستینوس و والکر، ۱۹۹۵).
- ترنر نیز سه طرح‌واره اصلی را از خلال آزمایش‌های خود درباره هوش مصنوعی ارائه کرده است:
۱. طرح‌واره‌های رویه‌ای: اطلاعات درباره اقداماتی که باید به صورت متوالی و سلسله‌مراتبی در موقعیت‌های مختلف انجام گیرد؛

۲. طرح‌واره‌های زمینه‌ای: اطلاعات درباره موقعیت یا شرایط مناسب پارامترهای رفتاری؛
۳. طرح‌واره‌های راهبردی: دانش درباره راهبردهای حل مسئله (ترنر، ۱۹۹۴).

- نیشیدا با جمع‌بندی انواع مختلف طرح‌واره‌های فرهنگی، آن‌ها را در ۸ عنوان کلی دسته‌بندی نموده است که از این‌ها قرار است که در «نمودار ۱» نشان داده شده است:
۱. طرح‌واره‌های واقعیت و مفهوم: نمونه‌هایی از اطلاعات عمومی در مورد واقعیت‌هایی مثل «توکیو پایتخت ژاپن است» و مفاهیمی مانند «دوچرخه‌ها وسایل نقلیه‌ای هستند که دو چرخ، یک فرمان و یک صندلی دارند»؛
  ۲. طرح‌واره‌های شخصی: دانش درباره انواع مختلف افراد [و حتی موقعیت‌ها] و ویژگی‌های آن‌ها با توجه به علاقه انسان



نمودار ۱. انواع طرح‌واره‌های فرهنگی بر اساس نظریه نیشیدا.



به صورت یک پدیده جمعی و عمومی رشد کرده، و این پدیده مورد قبول و رضایت افراد جامعه قرار گرفته است.» (شربتیان، ۱۳۸۶: ۱۵۷-۱۵۸)

### روش پژوهش

تحلیل مضمون یکی از روش‌های پرکاربرد در مطالعات علوم اجتماعی و ارتباطات است که بر مبنای شناخت، انتخاب و تحلیل مضامین استوار است. مضامین، خصوصیات تکرارشونده و متمایزکننده واحدهای شمرده‌شده‌اند؛ خصوصیات منحصربه‌فرد درک شده و یا مجربی که پژوهشگر درباره مسئله تحقیق مشاهده می‌کند. تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است که داده‌های پراکنده را به داده‌هایی غنی تبدیل می‌کند (عابدی جعفری و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۵۲-۱۵۳). در روش تحلیل مضمون، مضامین تکراری و متمایز در متن که نشان‌دهنده نوعی از معنای ویژه در رابطه با رویکرد تحقیق است استخراج می‌شوند.

مضامین به سه دسته تقسیم می‌شوند و برای تحلیل مضمون، سه مرحله ذیل مورد فرض است:

۱. مضمون پایه که مبنی نکته مهمی در متن است و با ترکیب آنها، مضمون سازمان دهنده ایجاد می‌شود.

۲. مضمون سازمان دهنده که واسطه مضامین فراگیر و پایه شبکه است.

۳. مضمون فراگیر که در کانون شبکه مضامین قرار می‌گیرد (اتراید-استرلینگ، ۲۰۰۱: ۳۳۸-۳۳۹). (نمودار ۲)

در این پژوهش نیز مضامین گردآوری‌شده از خلال مصاحبه‌های نیمه‌ساخت‌مند با تکیه بر منطق تحلیل مضمون و استخراج مضامین پایه و سازمان‌دهی کردن آن مضامین در فرآیندهای مداوم رفت و برگشتی و رسیدن به دسته‌بندی منطقی آن‌ها ذیل مضامین فراگیر، مورد دقت و بررسی قرار گرفتند.

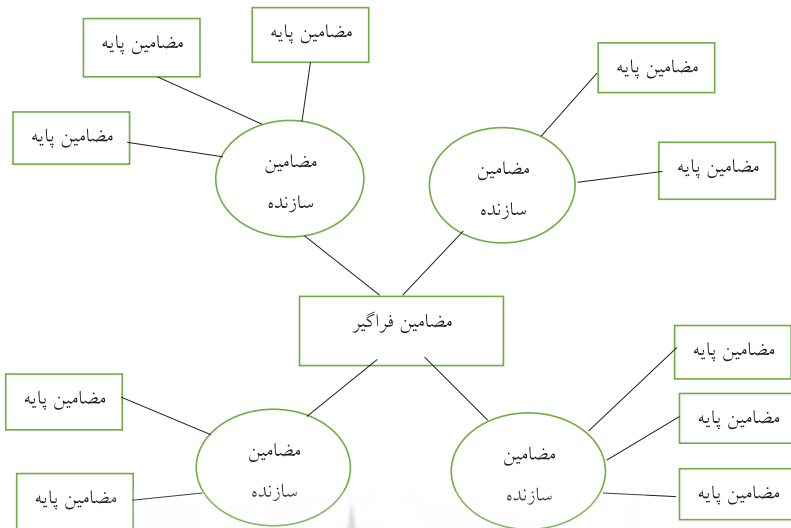
مصاحبه‌ها به شکل گفت‌وگوی حضوری، اسکایپی و در یک مورد به صورت چت مجازی، به دلیل عدم امکان دسترسی حضوری به مصاحبه‌شوندگان، اخذ شد. در طول مدت مصاحبه به طور جدی تلاش برای کاویدن ذهن مصاحبه‌شونده صورت گرفته و با طرح سؤالات گوناگون از جهات مختلف، سعی شده است که مصاحبه‌شونده را از پاسخ‌های کلیشه‌ای دور سازد. هرچند کلیشه‌ها خود برای این

اجتماعی در چند دهه اخیر بوده است. بیش از ۵۰ تعریف جمع‌آوری‌شده توسط چایلندز<sup>۱</sup> در سال ۱۹۶۵ گواه پیچیدگی مفهوم آن است. گرچه تداعی افکار عمومی با نظرسنجی‌ها پس از دهه ۷۰ به آن (به‌آسانی) وجهه علمی بخشید، اما جدال بر سر معنی آن ادامه داشته چنان‌که می‌توان آثار آن را در اختلاف بین جامعه‌شناسان فرانسوی بوردیو<sup>۲</sup> و شامپاین<sup>۳</sup> و دانشمندان علوم سیاسی از مؤسسه ملی علوم سیاسی فرانسه مشاهده کرد. چون افکار عمومی مفهومی است که شکاف بین مواضع ایدئولوژیکی مختلف مکاتب روشنفکری در آن نمود می‌یابد، تعجبی ندارد که این اختلاف نظر بی‌پایان باشد. مفهوم متعارف افکار عمومی مربوط به یک عقیده مورد بحث در دل یک نظام مردم‌سالار است که مردم می‌توانند با تفکر عقلانی بر خود حکومت کنند. تمایل دموکراتیک برای "حکومت مقبول" قطعاً مبتنی بر وجود افکار عمومی مطلع است. در این مفهوم عقل عمومی مترادف با تفکر عقلانی است.» (کینگراس؛ پیر کریر، ۱۳۸۱: ۴۵).

از دیدگاه چارلز هورتون کولی از اندیشمندان مکتب شیکاگو و کنش متقابل نمادین در جامعه‌شناسی «افکار عمومی حاصل جمع قضاوت‌های فردی اکثریت نیست، بلکه قضاوت تبلور یافته همه اشخاص مستقل، جدا از تعلق آن‌ها به اکثریت یا اقلیت است. یعنی حاصل جمع ساده نظر افراد جدا از هم نیست، بلکه محصول یک سازمان، مبتنی بر همکاری، ارتباط و تأثیر متقابل است.» (متولی، ۱۳۸۴: ۱۷)

بر پایه تعریف فوق، می‌توان گفت پدیده افکار عمومی متعلق به اشخاص نیست و قضاوت‌های شخصی به شکل منفرد در آن فاقد اعتبار است و قضاوت‌های جمعی اکثریت جامعه که خواستار شکل‌گیری موضوع خاصی باشند، نهایتاً منجر به شکل‌گیری افکار عمومی می‌شود.

«لاورنس لول در بحث ماهیت افکار عمومی این پدیده را به صورت عمومی در نظر گرفته است که بیشتر تأکید بر مباحث و مسائلی می‌کند که مورد قبول و حمایت افراد یک جامعه به طور عمومی قرار گرفته است. در واقع افکار عمومی نماینده فکر یک ملت در میان جامعه جهانی است. به‌عنوان مثال در ایران افکار عمومی ایرانیان به دلیل عملکرد وحشیانه رژیم صهیونیستی علیه ملت مظلوم فلسطین، این حکومت را جعلی، غاصب، مزدور و ... دانسته، که این فکر در واقع به صورت یک پدیده عمومی در میان ملت ایران، در قالب اندیشه‌ها، افکار، کتب، وسایل ارتباط جمعی و ...



نمودار ۲. ساختار شبکه مضامین (اتراید-استرلینگ، ۲۰۰۱).

بوده تا فعالین از نگاه‌ها و جناح‌های مختلف گزینش شوند تا بتوان به جامعیت مصاحبه‌ها و شمولیت داده‌های مستخرجه کمک کرد. از این روی ۱۵ نفر از این فعالین گزینش شده و مورد مصاحبه قرار گرفتند. انتخاب این افراد با نگاهی به تبارشناسی مسئله فلسطین و گفتمان‌های مستولی بر آن و تجربه میدانی از این موضوع صورت گرفته است. برای ایجاد یک پیش‌زمینه ذهنی درباره هریک از مصاحبه‌شوندگان، ضمن اجتناب از نام بردن از ایشان به دلیل تعهد به حفظ هویت مصاحبه‌شوندگان، به معرفی هرکدام به شکلی کلی می‌پردازیم: ۱. حزب اللهی، هیبتی، حامی انقلاب اسلامی با سویه‌های شیعی پررنگ؛ ۲. حزب اللهی، ولایت‌مدار، حامی ایده تمدن اسلامی؛ ۳. بسیجی، علاقه‌مند به نظامی‌گری، حامی گروه‌های شبه‌نظامی وابسته به ایران، دارای پی‌رنگ شیعی؛ ۴. حامی انقلاب اسلامی، فعال حوزه وحدت اسلامی، علاقه‌مند به جریان اسلام‌گرایی؛ ۵. اصلاح‌طلب، حامی اقتدار منطقه‌ای و امنیت ملی ایران، طرفدار همگرایی دیپلماسی و مقاومت؛ ۶. چپ‌گرا، مارکسیست لنینیست، ضد امپریالیست، مخالف جمهوری اسلامی؛ ۷. طرفدار صلح، مرفه، حامی امنیت ملی ایران، همکار نهادهای حقوق بشری بین‌المللی؛ ۸. ملی-مذهبی، مخالف جمهوری اسلامی؛ ۹. عدالت‌خواه، حامی انقلاب

پژوهش بسیار با اهمیت هستند. چراکه کلیشه‌ها نوعی پاسخ «آنی» به سؤالات پیرامون مسئله فلسطین هستند. در این تحقیق همچنین از مصاحبه نیمه‌ساختمند استفاده شده است که به دلیل وضوح نیاز به تشریح ندارد.

### فعالین فلسطین، دریچه شناخت نگاه ایرانی

این پژوهش با تکیه بر اهمیت واکاوی جایگاه مسئله فلسطین در جامعه ایرانی، به سوی فعالین مردمی حوزه فلسطین رفته است. اما چرا این انتخاب؟! فعالین مردمی حوزه فلسطین بنا به تجربه زیسته خویش در مواجهه توأمان با مسئله فلسطین از یک‌سو و جامعه ایرانی از سوی دیگر، در میانه این فرایند شناختی قرار دارند و از این روی می‌توان با کاویدن در نوع خوانش این فعالین از نگاه جامعه ایرانی به مسئله فلسطین، به سمت مرزهای روشن‌تر شدن نگاه جامعه ایرانی به مسئله فلسطین رفت. فعالین مردمی عمدتاً شاهد نقاط بحران در این پروسه شناختی هستند؛ چراکه اساساً بسیاری از تجربیات جامعه ایرانی در نسبت با مسئله فلسطین توسط همین قبیل فعالین رقم خورده است. از سویی دیگر این افراد نوعی رصد دائمی و تعامل رفت و برگشتی با مسئله فلسطین دارند و برای این پژوهش، نظرگاه خود این افراد هم از درجه اهمیت بالایی برخوردار است. البته تلاش بر آن

### تحلیل یافته‌های پژوهش

بر اساس طرح‌واره‌های ذکر شده، رابطه پاسخ‌ها با طرح‌واره‌های مزبور که نشان‌دهنده ذهنیت فعالان در حوزه فلسطین و بالتبع جامعه که از طریق فعالان ذهنیت آن تا اندازه زیادی برساخته می‌شود، در اینجا مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

لازم به توضیح است در این تحقیق ۴۶ مضمون تفصیلی پایه و ۶۲ مضمون سازمان‌دهنده و ۷ مضمون فراگیر استخراج شدند. همان‌گونه که در نمودارهای ۳ تا ۹ دیده می‌شود، مضامین به‌دست‌آمده، نوعی از ذهنیت، انگاره و طرح‌واره‌ها جامعه فعالین ایرانی در مورد فلسطین را نشان می‌دهد که به دلیل تأثیرگذاری آنان بر جامعه ایرانی می‌توان به نوعی ذهنیت ایرانیان در این زمینه نیز دانست.

۱. طرح‌واره‌های واقعیت و مفهوم: این طرح‌واره دربرگیرنده نمونه‌هایی از اطلاعات عمومی در مورد واقعیت‌ها و مفاهیم است. اینکه ماهیت مسئله فلسطین چیست یا اصلاً چه تعریفی از این مسئله و ابعاد آن در ذهن فرد ته‌نشین شده است. «نمودار ۳» نشان‌دهنده این واقعیت است که اسرائیل ماهیت استعماری دارد، یک توطئه تاریخی است، هدف آن سلطه بر جهان اسلام، اشغال فلسطین و حاکمیت بر جهان، و در حقیقت اسرائیل به دنبال تسلط بر غرب آسیا است.

۲. طرح‌واره‌های شخصی: مهم‌ترین نکته در طرح‌واره‌های شخصی، اصل دسته‌بندی کردن آن‌هاست. در واقع فرد بر اساس دانشی که از ویژگی‌های مشترک میان مفاهیم، اشخاص و موقعیت‌ها دارد، به سمت دسته‌بندی آن‌ها می‌رود. در «نمودار ۴» این طرح‌واره با مضامین مختلف نشان داده شده است. بی اطلاعاتی ایرانیان از واقعیت

اسلامی، منتقد نهاد‌های حاکمیتی؛ ۱۰. حامی جمهوری اسلامی، طرفدار دیپلماسی، همکار وزارت خارجه؛ ۱۱. مذهبی سنتی، فعال مسجدی؛ ۱۲. حوزوی، شریعت‌مدار رادیکال، حامی انقلاب اسلامی؛ ۱۳. فعال دانشجویی، اصلاح طلب، مخالف نهاد‌های نظامی؛ ۱۴. آکادمیسین؛ ۱۵. اصولگرای سنتی.

نقطه اشتراک همه افراد فوق آن است که خود را حامی فلسطین می‌دانند و از این روی هدف این مصاحبه‌ها بوده‌اند. همچنین باید توجه کرد که این معرفی کلی از این افراد صرفاً برای ایجاد یک پیش‌زمینه ذهنی از تنوع و نگاه‌های مختلف گردآوری شده است و پرواضح است که این صرفاً رویکرد تحقیق به افراد مورد هدف مصاحبه بوده و به خاصیت تقلیل‌گرایانه چنین معرفی‌ای خودآگاهی کامل وجود دارد.

### یافته‌های پژوهش

با توجه به سؤال اصلی پژوهش یعنی: طرح‌واره‌های ذهنی مسئله فلسطین از منظر فعالین مردمی فلسطین در ایران چگونه است؟ تلاش گردید با استفاده از روش مصاحبه نیمه‌ساختمند، فهم مصاحبه‌شوندگان از مسئله فلسطین از سویی و خوانش آنان که به نوعی منعکس‌کننده نگاه و خوانش جامعه ایرانی به این مسئله به دلیل فعالیت آنان در جهت سوق دادن جامعه به سوی نگاه و خوانش مزبور، از انواع طرح‌واره‌های فرهنگی برای کشف رابطه پاسخ‌های مصاحبه با هر یک از طرح‌واره‌ها مورد تحلیل قرار گیرد. «جدول ۱» مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر را نشان می‌دهد که مهم‌ترین یافته‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه نیمه‌ساختمند است.



نمودار ۳. مضامین طرح‌واره‌های واقعیت و مفهوم-ماهیت استعماری اسرائیل.



جدول ۱. استخراج مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر مصاحبه‌ها.

مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
فلسطینی‌ها یا باید مثل حزب‌الله از ولایت حضرت آقا پیروی کنند تا آنکه طبق معمول شکست خواهند خورد.	ولایت‌مداری، رمز پیروزی فلسطین	راه‌های نجات فلسطین
مردم فلسطین اهل سنت هستند و همین کار را برای فهم ولایت سخت می‌کنند؛ اگر فلسطینی‌ها یک رهبر مثل سید حسن نصرالله داشتند، اگر با مفهوم عاشورا آشنا بودند، پیروزی می‌شدند.	نیاز فلسطینی‌ها به یک رهبر قوی	راه‌های نجات فلسطین
وظیفه ما حرکت در مسیر ظهور است و در این راه باید فلسطین را آزاد کنیم. فلسطین کلید رمزآلود ظهور است.	راهبرد آخرالزمانی آزادی فلسطین	راه‌های نجات فلسطین
در برابر جریان سازش و عربستان باید فقط مقاومت کرد؛ مثل حزب‌الله که ایستاد و اسرائیل را شکست داد.	استفاده از الگوی حزب‌الله لبنان برای آزادسازی فلسطین	راه‌های نجات فلسطین
ما داریم فشار را بر اسرائیل زیاد می‌کنیم و به وقتش حمله نهایی را خواهیم کرد.	راه حل نهایی محاصره نظامی اسرائیل و حمله نهایی	راه‌های نجات فلسطین
مقاومت مسلحانه و وحدت مسلمانان، راه آزادی فلسطین است. یعنی باید مسلمانان با همدیگر متحد شوند و جلوی اسرائیل بایستند. این جوری می‌توان اسرائیل را نابود کرد.	مقاومت مسلحانه راه آزادی فلسطین وحدت اسلامی راه آزادی فلسطین	راه‌های نجات فلسطین
باید برای کم کردن اختلافات بین مسلمانان تلاش کرد. این اختلاف نقشه اسرائیل است برای جلوگیری از تشکیل جبهه ضد اسرائیلی.	وحدت اسلامی راه آزادی فلسطین	راه‌های نجات فلسطین
راه حل فلسطین به دست خود فلسطینی‌هاست؛ فلسطینی‌ها خود باید بتوانند مقابل اسرائیل بایستند و ما فقط باید در پی افزایش آگاهی آن‌ها و توانمندسازی ایشان حرکت کنیم، همین.	ضرورت خودمقاومتی فلسطینیان توانمندسازی مقاومت فلسطینی	راه‌های نجات فلسطین
اصلی‌ترین حامی فلسطین حاج قاسم سلیمانی است؛ بقیه همه ادعا می‌کنند. الان کل موشک‌هایی که به اسرائیل زده می‌شود، به دستور حاج قاسم است.	ایران حامی واقعی فلسطین	نقش ج.ا. ایران در حمایت از فلسطین
ایران تنها کشوری است که واقعاً دنبال آزادی فلسطین است و حامی فلسطینی‌هاست.	ایران، تنها حامی فلسطین	نقش ج.ا. ایران در حمایت از فلسطین
نقشه آزادی فلسطین دست حاج قاسم است؛ الان در سوریه تا بغل گوش اسرائیل رفته‌ایم، در لبنان هم با اسرائیل هم‌مرز هستیم.	آزادی قدس به فرماندهی سردار سلیمانی	نقش ج.ا. ایران در حمایت از فلسطین
بین اسرائیلی‌ها فرقی وجود ندارد؛ اسرائیلی‌ها همه‌شان غاصب و وحشی هستند. نباید به آن‌ها رحم کرد. حتی بچه‌های این‌ها اگر بزرگ شوند، دوباره خطرناک می‌شوند.	عدم تفاوت بین مردم و دولت اسرائیل	نقش ج.ا. ایران در حمایت از فلسطین
فلسطینی‌ها متأسفانه خیلی نگاه خوبی به ایران ندارند؛ ما به خاطر خود فلسطین و وظیفه شرعی مان است که از فلسطین دفاع می‌کنیم، وگرنه اگر دنبال این بودیم که ببینیم فلسطینی‌ها از ما تشکر می‌کنند یا نه، باید بی خیال حمایت از فلسطین می‌شدیم؛ مهم این است که اسرائیل نابود شود.	حمایت از فلسطین وظیفه شرعی ماست. نابودی اسرائیل اولویت اول است. نگرش فلسطینی‌ها به ایران مهم نیست.	نقش ج.ا. ایران در حمایت از فلسطین
کلیت مردم ایران حامی فلسطین هستند؛ راهپیمایی‌های بزرگ روز قدس نشانه این موضوع است.	روز قدس نماد حمایت مردم ایران از فلسطین	نقش ج.ا. ایران در حمایت از فلسطین
با همین گروه‌های حزب‌اللهی که الان در سوریه تشکیل دادیم، به‌زودی فلسطین را آزاد خواهیم کرد.	آزادی فلسطین توسط مدافعان حرم	نقش ج.ا. ایران در حمایت از فلسطین
ایرانی‌ها خیلی هایشان از لیج دولت است که از فلسطین بدشان می‌آید؛ یعنی مثلاً طرف می‌بیند فلان اختلاس می‌شود و کسی جلوی آن را نمی‌گیرد و از آن طرف هم همان مدیر بانکی متخلف در راهپیمایی روز قدس شرکت می‌کند؛ خب مردم می‌گویند ببین پول ما را می‌خورند و به جیب فلسطینی‌ها می‌ریزند!	این‌همانی جمهوری اسلامی و فلسطین	نقش ج.ا. ایران در حمایت از فلسطین
در کل خیلی از ایرانی‌ها چون بالاخره حامی نظام هستند، از فلسطین هم حمایت می‌کنند	هم‌پوشانی حمایت از نظام و حمایت از فلسطین اکثر مردم ایران حامی فلسطین هستند	نقش ج.ا. ایران در حمایت از فلسطین
فلسطین یک سرزمین اسلامی است، هم مردم آن مسلمان هستند و هم در قرآن و روایات به آن اشاره شده است.	حمایت از فلسطین، حمایت از اسلام است	نقش ج.ا. ایران در حمایت از فلسطین
فلسطین هم مسئولیت اسلامی ماست و هم وظیفه ملی ما	حمایت از فلسطین مسئولیت و وظیفه ملی است	نقش ج.ا. ایران در حمایت از فلسطین
اسرائیل امروز مهم‌ترین تهدید علیه نظام است و باید جلوی آن ایستاد. ترور دانشمندان هسته‌ای، خرابکاری در داخل ایران، حمایت از فتنه‌گران و گروه‌های تروریستی، یعنی اسرائیل علیه ایران وارد جنگ شده است.	اسرائیل بزرگ‌ترین تهدید علیه ایران فلسطین مسئله امنیت ملی ایران است	امنیت فلسطین، امنیت ایران

ادامه جدول ۱. استخراج مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر مصاحبه‌ها.

مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
ما اگر برای فلسطین هزینه می‌کنیم، درواقع داریم برای امنیت خودمان هزینه می‌کنیم.	هزینه برای فلسطین تأمین‌کننده امنیت ملی ایران	امنیت فلسطین، امنیت ایران
امروز در شرایط تحریم و فشارهای همه‌جانبه، فلسطین نقطه فشار ماست و دشمن می‌داند اگر غلطی بکند، ایران اسرائیل را نابود خواهد کرد.	فلسطین عمق استراتژیک ایران در برابر غرب	امنیت فلسطین، امنیت ایران
من خودم خیلی وقت‌ها دیدم که اگر فلسطین را درست به مردم توضیح بدهی و بگویی که چطور حمایت از فلسطین یعنی حمایت از ایران و ایستادن جلوی جبهه آمریکا، مردم قانع می‌شوند.	حمایت از فلسطین حمایت از ایران است.	امنیت فلسطین، امنیت ایران
فلسطینی‌ها تا قبل از پیدایش گروه‌های مقاومت اسلامی، سرگردان بودند و این گروه‌های مقاومت بود که توانست مبارزه را در فلسطین احیا کند	گروه‌های مقاومت احیاگر فلسطین	مقاومت احیاگر فلسطین
فلسطینی‌ها در غزه حامی مقاومت هستند اما در کرانه باختری حامی دولت خودگردان. متأسفانه مردم کرانه باختری خیلی موافق مقاومت نیستند.	غزه حامی مقاومت	مقاومت احیاگر فلسطین
حامی واقعی فلسطین در دنیا محور مقاومت است؛ گروه‌هایی مثل انصارالله و حزب‌الله حامیان اصلی فلسطین هستند؛ بقیه گروه‌ها و جریان‌های حامی فلسطین و این گروه‌های چپ و صلح‌طلب اکثراً وابسته به سرویس‌های جاسوسی خارجی هستند و نمی‌شود به آن‌ها اعتماد کرد.	محور مقاومت تنها حامی واقعی فلسطین	مقاومت احیاگر فلسطین
متأسفانه اهالی کرانه باختری روحیه اسلامی خود را از دست داده‌اند و همین مسئله باعث شده سرگرم مسائل فرعی شوند و از اصل مقاومت دور شوند.	دوری کرانه باختری از مقاومت	مقاومت احیاگر فلسطین
ایران رهبر محور مقاومت است و امروز همه گروه‌های مقاومت تابع ایران هستند	ایران رهبر محور مقاومت	مقاومت احیاگر فلسطین
گزینه اول و آخر فلسطین مقاومت است.	مقاومت تنها راهبرد مقبول برای فلسطین	مقاومت احیاگر فلسطین
گروه‌های فلسطینی الآن یا در محور مقاومت هستند یا در محور سازش	محور مقاومت / محور سازش تقسیم‌بندی فلسطین	مقاومت احیاگر فلسطین
ایران رهبر محور مقاومت است؛ می‌بینید که چطور از نصرالله تا حوثی‌ها و حتی حماس جلوی حضرت آقا دست‌به‌سینه می‌ایستند؛ این یعنی همه این‌ها قبول دارند که ایران رهبر جهان اسلام و مقاومت است.	ایران رهبر محور مقاومت	مقاومت احیاگر فلسطین
همه مردم اسرائیل صهیونیست‌اند	عدم تفاوت مردم با حکومت در اسرائیل	عدم تفاوت مردم با حکومت در اسرائیل
مردم اسرائیل حامی سیاست‌های اسرائیل هستند و ذاتاً صهیونیست هستند. ما تعارف نداریم و تا نابودی کامل همه آن‌ها پیش خواهیم رفت. واقعیت این است که قرار نیست صهیونیست‌ها تسلیم شوند و کوتاه بیایند. پس تا وقتی آن‌ها می‌جنگند، ما هم می‌جنگیم.	تا صهیونیست‌ها می‌جنگند، ما می‌جنگیم صهیونیست‌ها تسلیم حق نخواهند شد	عدم تفاوت مردم با حکومت در اسرائیل
مسئله فلسطین، مسئله تلاش استعمار برای تسلط بر جهان اسلام بود. صهیونیسم جهانی به صورتی حساب شده در منطقه ما وارد عمل شد و فلسطین را اشغال کرد و اشغال فلسطین گام اول برای سلطه بر کل غرب آسیا بود.	عدم تفاوت مردم با حکومت در اسرائیل	عدم تفاوت مردم با حکومت در اسرائیل
اشغال فلسطین یک توطئه تاریخی است. جریان شیطان از اول به دنبال تسلط بر مسجدالاقصی بود.	ماهیت استعماری اسرائیل	ماهیت استعماری اسرائیل
اسرائیل الآن کل ساختارهای آمریکا را در سلطه خودش دارد و آمریکا در دست اسرائیلی‌هاست	اسرائیل توطئه تاریخی است توطئه‌انگاری یهود برای اشغال فلسطین	ماهیت استعماری اسرائیل
مردم ایران تقریباً هیچ چیزی از فلسطین نمی‌دانند؛ آن‌ها فقط گرفتار تبلیغات رسمی هستند و تصویری وارونه از فلسطین دارند.	آمریکا زیر سلطه اسرائیل حاکمیت صهیونیسم بر جهان	اطلاعات کم ایرانیان از فلسطین
مردم ایران مثلاً فقط از فلسطین حماسی‌ها را می‌بینند، ایرانی‌ها هیچ آشنایی با فرهنگ، هنر و ادبیات فلسطین ندارند.	بی‌اطلاعی مردم ایران از واقعیت فلسطین تأثیر تبلیغات رسمی در شناخت ایرانیان از فلسطین	اطلاعات کم ایرانیان از فلسطین

ادامه جدول ۱. استخراج مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر مصاحبه‌ها.

مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
جز تیر و تفنگ از چیز دیگری خبر نداریم، یعنی مثلاً نمی‌دانیم که فلسطینی هم زندگی می‌کند، عاشق می‌شود، عشق می‌ورزد و آدم است. نگاه میلیتاریستی بر فلسطین غلبه کرده است و این مانع از شناخت درست فلسطین شده است.	وضعیت میلیتاریستی فلسطین عامل عدم شناخت فلسطینیان	اطلاعات کم ایرانیان از فلسطین
هرچند دشمن مدام شبهه‌افکنی می‌کند و به دنبال بدبین کردن مردم ایران نسبت به فلسطین است.	هدف دشمنان بدبین کردن مردم ایران به فلسطین	اطلاعات کم ایرانیان از فلسطین
ایرانی‌ها خیلی حامیان اروپایی فلسطین را نمی‌شناسند؛ حداکثر آشنایی ایرانی‌ها با حامیان خارجی فلسطین در حد همین یمنی‌ها و لبنانی‌هاست.	ناآشنا بودن ایرانی‌ها با حامیان اروپایی فلسطین	اطلاعات کم ایرانیان از فلسطین
مردم ایران بیشتر حماس را می‌شناسند و جز حماس خیلی با گروه‌های دیگر فلسطینی آشنا نیستند.	آشنایی مردم ایران فقط با حماس	اطلاعات کم ایرانیان از فلسطین
یکی از شبهات مردم درباره فلسطین این است که آن‌ها خودشان زمین‌هایشان را فروخته‌اند و الآن مدعی شده‌اند.	عدم صحت فروش سرزمین فلسطین توسط فلسطینیان	اطلاعات کم ایرانیان از فلسطین
ایرانی‌ها خیلی از فلسطین حمایت کردند، هرچند فلسطینی‌ها نمک‌شناسی کردند.	عدم فهم متقابل ایرانیان و فلسطینیان از همدیگر	اطلاعات کم ایرانیان از فلسطین
خیلی از مردم می‌گویند در زمان تحریم‌ها، فشار آوردن به اسرائیل و شعار دادن برای فلسطین، شرایط را برای ایران سخت‌تر می‌کند؛ پرپی‌راه هم نمی‌گویند. بالاخره ما داریم هزینه می‌دهیم.	هزینه داشتن مسئله فلسطین برای ایران	اطلاعات کم ایرانیان از فلسطین
بعضی از مردم می‌گویند چراغی که به خانه رواست به مسجد حرام است؛ درحالی‌که ما اگر برای فلسطین هزینه می‌کنیم، درواقع داریم برای امنیت خودمان هزینه می‌کنیم. ما اگر اسرائیل را در مرزهای خودش تحت فشار نگذاریم، آن‌ها به مرزهای ما نزدیک خواهند شد؛ همین‌الآن ببینید در کردستان عراق چطور نفوذ کردند و علیه ایران برنامه‌ریزی می‌کنند!	اشتباه بودن عدم ضرورت حمایت از فلسطین	اطلاعات کم ایرانیان از فلسطین
بعضی از این مذهبی‌ها هم فلسطینی‌ها را سنی و ناصبی می‌دانند و خیال می‌کنند فلسطینی‌ها ضد شیعه هستند.	عدم ضدیت اکثریت فلسطینیان با شیعیان	اطلاعات کم ایرانیان از فلسطین

حمایت از فلسطین یک مسئولیت و وظیفه ملی است، ایران تنها حامی فلسطین، حمایت از فلسطین، حمایت از اسلام است و اکثر مردم ایران حامی فلسطین از مضامین این طرح‌واره است.

۵. طرح‌واره‌های زمینه: اطلاعات کلی درباره موقعیت‌ها و زمینه‌ها؛ آگاهی از شرایط اجتماعی، سیاسی و فرهنگی ایران، منطقه و جهان و نوع تحلیل از نسبت این شرایط زمینه‌ای با مسئله فلسطین در فهم این طرح‌واره کمک می‌کند. در اینجا همان‌گونه که «نمودار ۷» نشان می‌دهد، موضوع مقاومت مهم‌ترین طرح‌واره زمینه در مسئله فلسطین است. غزه حامی مقاومت، مقاومت تنها راهبرد مقبول برای فلسطین، محور مقاومت تنها حامی فلسطین و ایران رهبر محور مقاومت برخی از مضامین مهم این طرح‌واره است.

۶. طرح‌واره‌های رویه: دانش درباره رویه‌های ممکن و متداول که در این مصاحبه‌ها، به مثابه رویه‌های ممکن در مواجهه با مسئله فلسطین در نظر گرفته شده است. «نمودار ۸» مضامین مهم این طرح‌واره از قبیل: حمایت از فلسطین،

فلسطین، اشتباه بودن ضرورت عدم حمایت از فلسطین، آشنایی مردم ایران فقط با حماس، ناآشنایی ایرانیان از حمایت اروپایی از فلسطین و غیره بخشی از طرح‌واره مزبور است.

۳. طرح‌واره‌های خویشتن: در این طرح‌واره نحوه نگاه به خود و دیگران مطرح می‌شود. به‌عنوان مثال ایرانیان چه دیدگاهی نسبت به فلسطینیان دارند. «نمودار ۵» برخی از این مضامین را مطرح می‌سازد. اینکه همه مردم اسرائیل صهیونیست‌اند، عدم تفاوت مردم اسرائیل با دولت اسرائیل و صهیونیست‌ها تسلیم حق نخواهند شد، برخی از مضامین این طرح‌واره است.

۴. طرح‌واره‌های نقش: نقش افراد و گروه‌ها با توجه به انتظاری که از ایشان وجود دارد چیست؟ مثلاً نقش ایران در مواجهه با مسئله فلسطین چیست؟ نقش جمهور اسلامی در قبال اسرائیل، گروه‌های فلسطینی، حامیان فلسطین و طرفداران اسرائیل چگونه تعریف می‌شود؟ «نمودار ۶» برخی از این مضامین را منعکس می‌کند. ایران حامی واقعی فلسطین،



نمودار ۴. مضامین طرحواره‌های شخصی درباره فلسطین-اطلاعت کم ایرانیان از فلسطین.



نمودار ۵. مضامین طرحواره‌های خویشتن-عدم تفاوت مردم با حکومت اسرائیل.



نمودار ۶. مضامین طرحواره‌های نقش-نقش ج.ا. ایران در حمایت از فلسطین.



فلسطین در فهم این طرح‌واره اهمیت دارد. «نمودار ۹» برخی از مضامین این طرح‌واره را بازنمایی می‌کند. ولایت‌مداری رمز پیروزی فلسطین، توانمندسازی مقاومت فلسطینی، نیاز فلسطینی‌ها به یک رهبر قوی، وحدت اسلامی راه آزادی فلسطین، مقاومت مسلحانه راه آزادی فلسطین، و راهبرد آخرالزمانی آزادی فلسطین برخی از مضامین مهم این طرح‌واره است.

حمایت از ایران است، اسرائیل بزرگ‌ترین تهدید علیه ایران، فلسطین مسئله امنیت ملی ایران است، فلسطین عمق استراتژیک ایران در برابر است و هزینه برای فلسطین تأمین‌کننده امنیت ایران را منعکس می‌کند. ۷. طرح‌واره‌های راهبرد: دانش درباره راهبردهای حل مسئله؛ ایده‌های مصاحبه‌شوندگان درباره راه حل مسئله فلسطین و راهبردهای مطرح در جامعه ایرانی در مواجهه با مسئله



نمودار ۷. مضامین طرح‌واره‌های زمینه-مقاومت احیای فلسطین.



نمودار ۸. مضامین طرح‌واره‌های رویه-امنیت فلسطین، امنیت ایران.



نمودار ۹. مضامین طرح‌واره‌های راهبرد-راه‌های نجات فلسطین.





نمودار ۱۰. نقشه معنایی مهم‌ترین مضامین و طرح‌واره‌های جامعه ایران درباره فلسطین.

## نتیجه‌گیری

در این تحقیق تلاش شد که با استفاده از دو نظریه طرح‌واره و افکار عمومی و انجام مصاحبه با ۱۵ نفر از فعالان ایرانی حوزه فلسطین، ساخت ذهنیت و انگاره‌های موجود در رابطه با مسئله فلسطین بحث و بررسی شود.

در این تحقیق ۴۶ مضمون تفصیلی پایه و ۶۲ مضمون سازمان‌دهنده و ۷ مضمون فراگیر استخراج شدند. همان‌گونه که در نمودارهای ۳ تا ۹ دیده می‌شود، مضامین به‌دست‌آمده نوعی از ذهنیت، انگاره و طرح‌واره‌ها جامعه فعالین ایرانی در مورد فلسطین را نشان می‌دهد که به دلیل تأثیرگذاری آنان بر جامعه ایرانی می‌توان به نوعی ذهنیت ایرانیان در این زمینه نیز دانست.

همچنین در این تحقیق نشان داده شده است که ذهنیت موجود در رابطه با فلسطین با چند موضوع مهم روبرو است که حائز اهمیت است. «نمودار ۱۰» نقشه معنایی مهم‌ترین مضامین، طرح‌واره‌ها و انگاره‌های فعالان ایرانی در حوزه فلسطین که به نوعی منعکس‌کننده ذهنیت جامعه نیز است را نشان می‌دهد.

## پیشنهاد‌های راهبردی

با توجه به ضرورت ایجاد تحول در نگاه ایرانیان نسبت به واقعیت‌های فلسطین، به‌ویژه بعد از جنگ غزه، و لزوم گسترش تحقیقات عمیق‌تر نسبت به تحولات فلسطین برخی از پیشنهاد‌های راهبردی در اینجا مطرح می‌شوند.

۱. استخراج مفاهیم و دال‌های اساسی گفتمان امام و رهبری در حوزه فلسطین با راهبردهای عملیاتی.
۲. پیوندسازی میان مسئله فلسطین و ادبیات قرآنی و روایی.
۳. گسترش تحقیقات عمیق دانشگاهی در حوزه تحولات فلسطین در سطح جهانی.
۴. توسعه مطالعات حقوقی و بین‌المللی برای دفاع از مسئله فلسطین در سطح جهانی.
۵. تلاش برای گسترش قرائت‌های مختلف و آشنایی ایرانیان با وضعیت تحولات اساسی فلسطین.

## پی‌نوشت‌ها

1. Childs

2. Bourdieu

3. Champsgne

## منابع

- افراشی، آزیتا (۱۳۹۵)، *مبانی معناشناسی شناختی*، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- بشیر، حسن (۱۳۹۷)، *دیپلماسی گفتمانی فلسطین و ظرفیت‌های نوین رسانه‌ای، گفتمان راهبردی فلسطین*، ۱ (۱)، ۷۷-۵۴.
- شریتیان، محمدحسن (۱۳۸۵)، *بررسی پدیده افکار عمومی در جامعه، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی*، ۳ (۱۱)، ۱۷۵-۱۵۲.
- شکیبایی، مهدی (۱۳۹۷)، *انگاره‌های اعتقادی و دفاع از مقدسات اسلامی در فلسطین، گفتمان راهبردی فلسطین*، ۱ (۱)، ۱۱۷-۱۲۹.
- عابدی جعفری، حسن و دیگران (۱۳۹۰)، *تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای*
- موجود در داده‌های کیفی، *اندیشه مدیریت راهبردی*، ۵ (۲)، ۱۹۸-۱۵۱.
- گادیکانست، ویلیام بی. (۱۳۹۶)، *نظریه پرداززی درباره ارتباطات میان فرهنگی، ترجمه حسن بشیر و همکاران، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام.*
- گینگراس، آن ماری؛ پیرکریر، جین (۱۳۸۱)، *افکار عمومی: شکل گیری و اقناع، رسانه، ۱۳ (۳)*، ۴۴-۵۱.
- متولی، کاظم (۱۳۸۴)، *روابط عمومی و تبلیغات، چاپ اول، تهران: انتشارات بهجت.*
- میلر، انحنان (۱۳۹۸)، *رژیم صهیونیستی مقابل حماس: تصمیمی که تصمیم نیست، گفتمان راهبردی فلسطین*، ۱ (۲)، ۱۳۵-۱۴۳.
- Abedi Jafari, Hassan and others. (2011). Thematic analysis and the network of themes: a simple and efficient way to explain patterns in qualitative data. *Strategic Management Thought*, 5 (2) , 151-198. (Text in Persian).
- Afrashi, A. (2018). Basics of cognitive semantics. Tehran: Research Institute of Humanities and Cultural Studies. (Text in Persian).
- Anhanan, Miller. (2018). The Zionist regime against Hamas: a decision that is not a decision. *Palestinian strategic discourse*, 1n (2) , pp. 135-143. (Text in Persian).
- Attride-Stirling, J. (2001). Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research. *Qualitative Research*, Vol 1. 3. Pp. 385-405.
- Augoustinos, M. & Walker, I. (1995). *Social Cognition: An Integrated Introduction*, Sage.
- Bashir, Hassan. (2017). Palestinian discursive diplomacy and new media capacities. *Palestine Strategic Discourse*, 1 (1) , pp. 54-77. (Text in Persian).
- DiMaggio, P. (1997). Culture and Cognition. *Annual Review of Sociology*, Vol 23, pp. 263-287.
- Gadikansett, William B. (2016). *Theorizing about intercultural communication*. Translation: Hassan Bashir et al., Tehran: Imam Sadiq University Press.
- Gee, J. P. (1997). *Thinking, learning, and reading: The situated sociocultural mind*. In D. Kirshner & J. A. Whitson (Eds.) , *Situated cognition: Social, semiotic, and psychological perspectives* (235-259). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Nishida, H. (1999). "A cognitive approach to Intercultural communication based on schema theory", *International Journal of Intercultural Relations*, 23, pp. 753- 777.
- Shakibaei, Mehdi. (2017). Beliefs and defense of Islamic sanctities in Palestine. *Palestine Strategic Discourse*, 1 (1) , pp. 117-129 . (Text in Persian).
- Sharbatian, Mohammad Hassan. (2006). Investigating the phenomenon of public opinion in society. *Journal of Social Sciences*, 3 (11) , pp. 152-175. (Text in Persian).
- Strandell, Jacob. (2017). *The cultural schema: towards conceptual compatibility in culture-cognition interaction*. Copenhagen: University of Copenhagen.
- Taylor, S. E. & Crocker, J. (1981). Schematic bases of social information processing, In E. T. Higgins, C. P. Herman & M. P. Zanna (Eds.) , *Social Cognition: The Ontario Symposium* (Vol. 1, pp. 89-134). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Turner, R. M. (1994). *Adaptive Reasoning for Real-world Problems: A Schema-based Approach*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.